

Varsel om oppstart av planarbeid

Planprogram: Regional plan for klima og energi i Østfold 2019-2030 (høringsversjon)

Innhold

Regional plan for klima og energi for Østfold	3
1. Rammer for planprosessen	3
1.1 Regionale føringer	3
1.2 Internasjonale klimautfordringer og føringer.....	4
1.3 Nasjonale mål og føringer	5
2. Formål med planarbeidet	6
3. Status og mål for klimaarbeidet i Østfold	6
Delmål klima og energi:	7
4. Organisering og planprosess	8
4.1 Medvirkning og organisering.....	8
4.2 Framdrift og gyldighet	9
5. Alternativer og utredningsbehov	10

Regional plan for klima og energi for Østfold

Varsel om oppstart av planarbeid

1. Rammer for planprosessen

Å stoppe menneskeskapt klimaendring er en av de største utfordringene vi står overfor i dag, både lokalt og globalt. For å ta tak i dette har Fylkestinget i Østfold vedtatt at det skal lages en regional plan for klima og energi. Regionale planer skal utforme politikk for Østfoldsamfunnet, slik at alle samfunnsaktører, fra stat, fylke, og kommuner, fra privat sektor, fra frivillige organisasjoner, og innbyggerne, bedre kan samarbeide om å løse store utfordringer.

Dette planarbeidet skal nå i gang, og det første skrittet er å utarbeide et planprogram. Et planprogram er en «plan for planen». Innbyggerne og andre samfunnsaktører får anledning til å påvirke den kommende klima- og energiplanen i Østfold tidlig, ved å gi innspill til planprogrammet. Mens planprogrammet er på høring, og underveis i arbeidet med planen, vil innspill kunne gis digitalt og i møter og verksteder, se mer under kapitlet «medvirkning». Selve planen vil også komme på høring.

Gjennom arbeidet med den regionale planen for klima og energi skal det fastsettes mål for reduksjon i klimagassutslipp, mål for mer effektiv bruk av energi, og mål for økt produksjon av fornybar energi. For å kunne sette gode mål, må man ha en planprosess hvor kunnskap om de viktigste utfordringene og mulighetene innen klima og energi i alle relevante samfunnssektorer blir hentet fram. Sammen med den regionale planen skal det også utarbeides en tiltaksanalyse, eller klimabudsjett, for Østfoldsamfunnet. Dette skal gi oversikt over alt som må gjennomføres for at målene skal nås innen 2030. Tiltaksanalysen skal brukes som utgangspunkt for årlige eller to-årlige handlingsprogram, som angir hvilke tiltak som skal gjennomføres, med tydelig ansvarsfordeling og tidsfrister.

I følge Plan- og bygningsloven skal planprogrammet gjøre rede for:

- Formål med planarbeidet
- Planprosessen med frister og deltakere
- Opplegg for medvirkning
- Behov for utredninger

1.1 Regionale føringer

Regional planstrategi for Østfold (2016-2019) bestemmer hvilke regionale planer som skal utarbeides i fylket. Planstrategien er et lovpålagt dokument og utarbeides etter en bred medvirkningsprosess i østfoldsamfunnet. På grunn av vedtaket om etablering av Viken fylkeskommune, er det foreslått at flere planarbeider utsettes, og gjennomføres i Viken-regi.

Fylkestinget ønsker fremdeles å gjennomføre arbeidet med klima- og energiplanen for Østfold fordi den har en noe annen funksjon enn andre regionale planer. I tett samarbeid med kommunene skal det her tas frem et felles kunnskapsgrunnlag og forslag til mål som kan brukes som strategisk overbygging for kommunale planer. En felles tiltaksanalyse vil danne grunnlag for handlingsprogram og eventuelle klimabudsjett, både på kommunalt og regionalt nivå.

Østfold fylkeskommune har i dag ingen egen klimaplan, men har klima som hovedtema i gjeldende fylkesplan (ny, revidert fylkesplan forventes vedtatt i juni 2018). Til klimadelen av gjeldende fylkesplanen ble det også utarbeidet et handlingsprogram, som gjaldt fra 2014 til 2017. Den reviderte fylkesplanen vil legge sterke føringer for den nye regionale klima- og energiplanen.

Flere andre regionale planer behandler temaer som har tett knytning til regional klima- og energiplan. Det gjelder først og fremst fylkesplanen, men også regional næringsplan, regional transportplan, kystsoneplanen mfl. Målsettinger, strategier og prioriteringer må vurderes opp mot og koordineres med allerede vedtatte satsinger i øvrige regionale planer. Regional plan for vindkraft fra 2012 skal inkluderes i den nye regionale planen for klima og energi. Mulige områder for framtidig utbygging av konsesjonspliktige vindkraftanlegg, er tegnet inn i fylkesplankartet i fylkesplanen. Regional klima- og energiplan vil legge til grunn fylkesplanens begrensning av disse områdene.

1.2 Internasjonale klimautfordringer og føringer

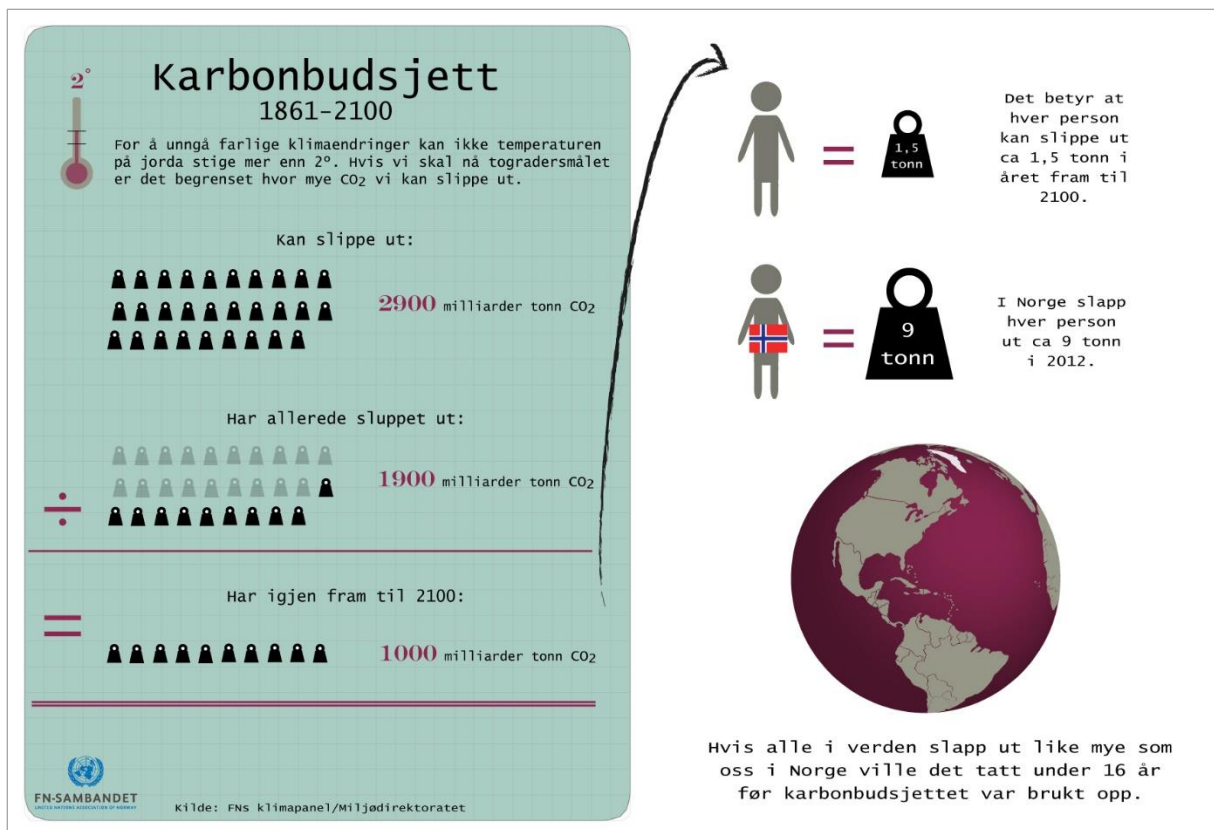
I Parisavtalen ble verdens land i 2015 enige om å begrense temperaturstigningen mellom år 1850 og 2100 til godt under 2 grader (togradersmålet), og forsøke å begrense temperaturstigningen til 1,5 grader. Vi har allerede passert 1 grad gjennomsnittlig global temperaturøkning. Dersom verdenssamfunnet fortsetter med dagens utslippstakt, er det bare 20 år til vi har sluppet ut den mengden CO₂ som er mulig innenfor 2-gradersmålet, ifølge CICERO senter for klimaforskning.

I den globale klimaavtalen er man enige om at utslippskutt skal skje "så raskt som mulig", og at verden skal bli «klimanøytral» i løpet av siste halvdel av dette århundret. Det betyr at det ikke skal slippes ut mer CO₂ enn det naturen kan ta opp. Nasjonale klimaplaner skal oppdateres hvert femte år – og helst styrkes. De første innmeldte klimaplanene er estimert å begrense oppvarmingen til 2,7-3,7 grader eller mer. Med andre ord må alle land skjerpe klimaplanene og -tiltakene fremover.

Jo varmere verden blir, jo større blir effekten av klimaendringene. Fattige mennesker blir hardest rammet, fordi de er dårligst rustet til å håndtere endringene. Dersom verden ikke lykkes i å kutte utslippene betydelig de nærmeste årene, er det svært stor risiko for at klimaendringene vil få alvorlige konsekvenser.

I følge FNs klimapanel vil klimaendringene føre til:

- mer ekstremvær som tørke og oversvømmelser
- dårligere tilgang til mat og vann
- økonomisk ulikhet
- konflikter og flyktninger
- skader på natur, infrastruktur og bygninger
- tap av natur- og artsmangfold på land og i havet
- helseproblemer

Figur 1: For å beskrive omfanget av omstillingen vi må gjennom har forskere utarbeidet karbonbudsjett for verden. I 2016 var utslippene i Norge ca. 10 tonn per person. Merk at alle figurer forholder seg til togradersmålet. For å begrense oppvarmingen til 1,5 grader vil gjenstående utslipp og utslipp per person framover være enda lavere. Infografikk: FN-sambandet.

1.3 Nasjonale mål og føringer

1990 er vanligvis brukt som referanseår i klimapolitikken. Da slapp vi ut klimagasser fra norsk fastland og sokkel tilsvarende 51,7 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Fra 1990 til 2016 har norske klimagassutslipp økt med 3,3 %. Til sammenlikning hadde klimagassutslippene i EU sunket med 22,1 % fra 1990 til 2015. (Kilde: SSB)

Vår viktigste nasjonale føring er at vi har signert og ratifisert Parisavtalen som er beskrevet over. Norges nye klimamål og mål fra tidligere klimaforlik er sammenstilt i Stortingsmelding 41 (2016–2017) *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid*:

1. Norge skal fram til 2020 kutte i de globale utslippene av klimagasser tilsvarende 30 prosent av Norges utslipp i 1990.
2. Norge har tatt på seg en betinget forpliktelse om minst 40 prosent utslippsreduksjon i 2030 sammenlignet med 1990. (Målet er lovfestet i den nye klimaloven som trådte i kraft 1.1.2018). Norge er i dialog med EU om felles oppfyllelse av 2030-forpliktelsene.
3. Norge skal være klimanøytralt i 2030. (Klimanøytralt i denne sammenheng betyr at vi betaler for utslippskutt i andre land tilsvarende våre resterende utslipp, f.eks. gjennom kvotekjøp.)
4. Norge har lovfestet et mål om å bli et lavutslippsamfunn i 2050.
5. Reduserte utslipp av klimagasser fra avskoging og skogdegradering i utviklingsland, i samsvar med bærekraftig utvikling.

Regional klima- og energiplan vil utarbeides i tråd med Regjeringens dokument «Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging», hvor klima- og energibruk står sentralt. Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging har nylig vært på høring. Denne setter detaljerte krav til innholdet i slike planer. Regional plan for klima og energi i Østfold vil bli utarbeidet slik at den oppfyller kravene i både eksisterende og eventuell ny planretningslinje, med ett unntak: I forslaget til ny planretningslinje er hensynet til klimatilpassing tatt inn som nytt punkt. Østfold fylkeskommune mener dette vil bli bedre ivaretatt gjennom risiko og sårbarhetsanalysen (FylkesROS) og fylkesplanen. FylkesROS tar for seg alle typer risikoer og sårbarhet, mens fylkesplanen hensyntar sammenhengen mellom de ulike typer utfordringer. Revidert fylkesplan med tilhørende FylkesROS forventes vedtatt av fylkestinget i juni 2018. Der det er relevante synergier med klimatilpassingsarbeidet, vil FylkesROS bli lagt til grunn.

2. Formål med planarbeidet

Hovedformålet med planprogrammet og det videre arbeidet er å utarbeide en regional plan for klima og energi for Østfold for perioden 2019-2030.

Et viktig mål for arbeidet med den regionale planen er å ta fram et solid kunnskapsgrunnlag for kommunenes og fylkeskommunens klimaarbeid, som kan brukes uavhengig av geografiske inndelinger, og sikre at klimatiltak blir gjennomført i hele regionen, også etter at region- og kommunereformene er gjennomført. De langsiktige strategiene skal tydeliggjøres med ambisjon om god forankring av planens mål i hele samfunnet. For å lykkes i klimaarbeidet må det være god involvering i planprosessen og fokus på størst mulig konsensus om strategier og mål. Da er det større mulighet for å oppnå forpliktelse og eierskap til planen blant samfunnsaktørene, noe som er en forutsetning for at relevante tiltak blir gjennomført, og at klima- og energimålene nås.

Utarbeidelsen av regional plan for klima og energi skal lede til økt gjennomføring av tiltak som gir reduksjon i utslipp av klimagasser, redusert energibruk og en større andel fornybar energi. Planen skal vise dagens energibruk og utslippsstatus innenfor fylkets grenser, samt østfoldsamfunnets mål og strategier for å øke produksjonen av fornybar energi, optimalisere energibruken, og redusere klimagassutslippene. Planarbeidet vil belyse hvordan god ressursutnyttelse i Østfold kan føre til mindre klimagassutslipp andre steder i verden. Klimaplanen skal både belyse hvilke muligheter fylkeskommunens rolle som myndighetsutøver og samfunnsutvikler, og rollene som tjenesteyter, innkjøper, og eiendomsforvalter, gir for å nå klima- og energimål. Men gjennom tett dialog med andre aktører i Østfoldsamfunnet er det også ønskelig å bruke planprosessen for å belyse hvilke muligheter disse har for å bidra til å løse klimautfordringene.

3. Status og mål for klimaarbeidet i Østfold

Østfold fylkeskommune har i dag ingen egen klimaplan, men klima inngår som hovedtema i gjeldende fylkesplan (ny, revidert fylkesplan forventes vedtatt i juni 2018). Til klimadelen av

gjeldende fylkesplanen ble det også utarbeidet et handlingsprogram for klima og energi, som gjaldt fra 2014 til 2017.

Den reviderte fylkesplanen vil legge sterke føringer for den nye regionale klima- og energiplanen. Den gjeldende fylkesplanen har en målsetting om klimanøytralitet, noe som kan innebære å kjøpe kvoter for resterende utslipp. Dette har man gått bort fra i forslaget til ny fylkesplan, der klimamålene og strategiene er definert som følger:

Delmål klima og energi:

I 2050 er all energibruk i Østfold fossilfri, og jordbruk og industri er ledende i å minimere annen type klimagassutslipp per produserte enhet. Østfold skal være et lavutslippssamfunn med høyeffektiv energi- og ressursbruk. For å nå målet for 2050 skal det settes delmål for 2020, 2030 og 2040. Transporten i Østfold skal være fossilfri i 2030. Målet er at dette skal gjelde all transport.

1. Transporteffektivitet skal være førende for arealbruken i Østfold. Lokalisering av rett virksomhet på rett sted skal bidra til å redusere transportbehovet. Bolig-, areal- og transportplanlegging skal samordnes. Det skal legges vekt på å utvikle gode, kompakte tettsteder og byer. Det er her størstedelen av befolkningsveksten skal komme.
2. Infrastruktur, for eksempel lade- og fyllestasjoner, må legges til rette for fossilfri transport. Det offentlige skal gå foran i omleggingen til utslippsfrie alternativer og biogass, blant annet gjennom investeringer og anskaffelser.
3. Østfoldsamfunnet skal sammen stimulere til overgang fra privatbil til gange, sykkel, el-sykkel og kollektive transportløsninger. Disse transportformene må sikres god fremkommelighet og høy brukervennlighet. Bilbruk i byer og tettsteder bør reduseres gjennom bilbegrensende tiltak, kombinert med at nullutslippsbiler og biogasskjøretøy gis fordeler framfor fossilkjøretøy.
4. I Østfold skal det store flertall legge om til fossilfrie og mer energieffektive løsninger. Det gjelder for boliger, næringsbygg, industri og landbruk.
5. I Østfold skal det stimuleres til økt fornybar energiproduksjon, både kraft og varme. Alle tiltak skal være miljømessig akseptable og samfunnsøkonomisk lønnsomme.
6. Landbruk, industri og deponier må ta ansvar for og stimuleres til at utslipp fra kjemiske og biologiske prosesser minimeres.
7. Østfold skal melde inn egne klimamål til FN, som oppfølging av Parisavtalen. Målene skal fastsettes og rulleres gjennom arbeidet med klima- og energiplaner regionalt og lokalt.
8. I Østfold skal man bevisstgjøre, skape engasjement og bygge opp kunnskap i kommuner, næringsliv og befolkning om tiltak og adferd som reduserer klimagassutslipp. Det er viktig at barn og unge involveres.
9. Østfold har flere samarbeidsarenaer for å samordne klima- og miljøtiltak på tvers av kommunegrenser, forvaltningsnivåer og sektorer. Dette samarbeidet må styrkes og videreutvikles.

Delmål: Bærekraftig forbruk og ressurseffektivitet

Østfold skal være et foregangsfylke for gjenbruk, gjenvinning og miljøvennlig ressursutnyttelse (sirkulærøkonomi). Det skal stimuleres til økt andel miljøvennlige varer og tjenester.

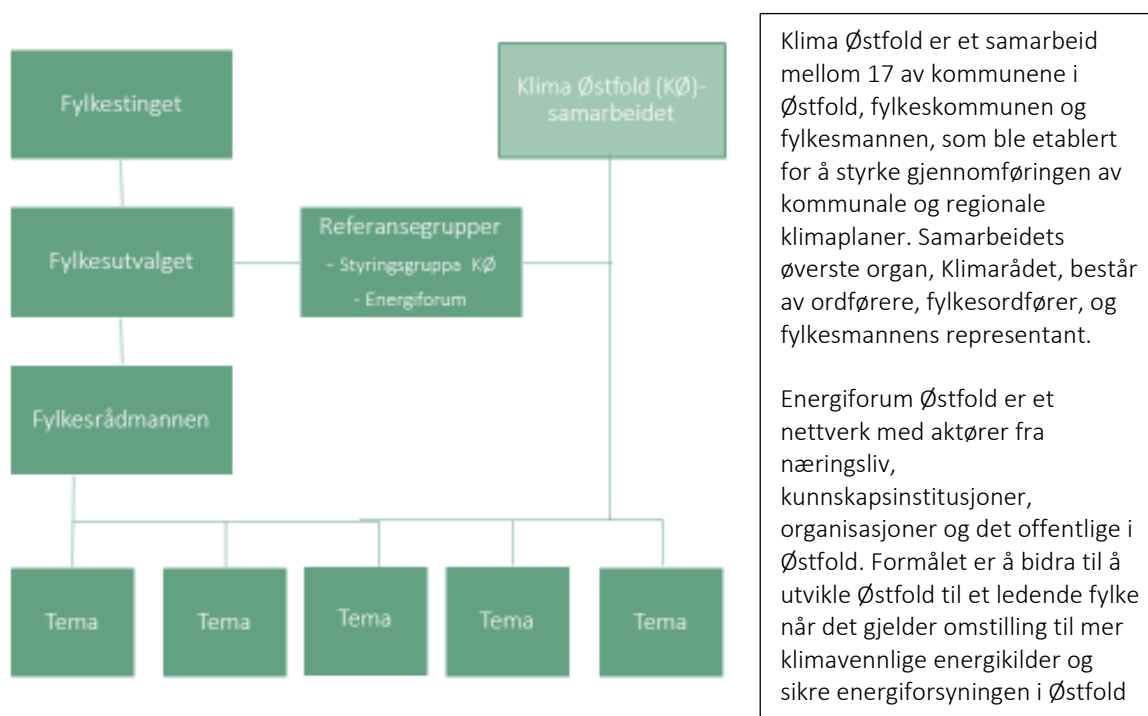
10. Det offentlige Østfold skal bidra til markedsgjennombrudd for klimaløsninger ved å etterspørre disse. Det skal stilles krav til gode klima- og miljøegenskaper og optimale levetidskostnader for varer, bygg og tjenester.
11. Østfoldingenene må sikres tilstrekkelig kunnskap om konsekvensene av forbruk, og hvilke muligheter som finnes i form av gjenbruk og gjenvinning. Dette gjelder både privatpersoner, det offentlige og næringslivet. Sirkulærøkonomi settes ut i praksis ved å etterspørre produkter med god kvalitet og design for demontering og reparasjon.
12. Østfold skal forsterke en allerede god utvikling av gjenvinningssystemer og felles innsamlingsystemer for sortering av avfallet i kommunene. Satsingen på materialgjenvinning og reduksjon av matsvinn skal styrkes.

4. Organisering og planprosess

Klimaplanen for Østfold skal være en regional plan, noe som innebærer at den skal følge prosessreglene i Plan- og bygningsloven §8. Planprogrammet vil bli lagt ut til offentlig høring med minst 6 ukers høringsfrist, og det samme vil være tilfelle for planen når denne er ferdig. Fylkesutvalget er styringsgruppe for planen, har myndighet til å legge planprogrammet ut på høring, og å gjøre endelig vedtak på dette, mens endelig vedtak av selve planen vil bli gjort av fylkestinget.

4.1 Medvirkning og organisering

Planprosessen er tenkt som en bred og innovativ prosess, der det skal utvikles metoder som gjør det effektivt å dele og videreutvikle kunnskap, mål og handlingsprogram, etter hvert som rammebetingelser endres. Planen skal utarbeides i nært samarbeid med kommunene og Fylkesmannen gjennom Klima Østfold-samarbeidet, og det legges opp til bred dialog og reell medvirkning med så store deler av østfoldsamfunnet som mulig.

Figur 2: Fylkesutvalget er planutvalg og styrer planprosessen. Fylkestinget vedtar endelig plan. Tema- og referansegruppene brukes både i arbeidet med regional plan og i Klima Østfolds arbeid med felles kunnskapsgrunnlag.

I samarbeid med Klima Østfold vil det bli organisert felles temagrupper og innhentet kunnskap som er relevant for hele Østfold. Gruppene er i hovedsak sammensatt av administrative representanter fra fylkeskommunen, fylkesmannen og kommunene, og er tenkt organisert etter følgende tema;

- Offentlig virksomhet
- Næringsliv
- Sivilsamfunn/innbyggere
- Landbruk
- Mobilitet og stedsutvikling

Gjennom disse temagruppene vil det bli gjennomført en rekke verksteder hvor det vil bli invitert til bred medvirkning fra alle typer aktører i østfoldsamfunnet. Det er mulig å påvirke hvilke verksteder som skal gjennomføres og hvem som bør inviteres til disse, gjennom høringen av planprogrammet, og løpende i prosessen med utarbeidelse av plan og tiltaksprogram (se framdriftsplan under).

I medvirkningen vil det være fokus på dialog, og forslags- og kunnskapsutveksling. Målsettinger må forankres med viktige og berørte aktører. Det vil bli lagt vekt på å bruke et rikt utvalg av metoder for å innhente innspill fra mange ulike grupper i samfunnet, deriblant gjennom brev til berørte parter og myndigheter, verksteder, kartlegginger, muligheter for medvirkning via digitale verktøyer etc. Barn og unge er en spesielt viktig gruppe. Et viktig tema framover, særlig for gruppa som jobber med sivilsamfunnet/innbyggere, vil være å finne gode arenaer hvor barn og unge kan komme med innspill og påvirke planen. Som et første skritt vil klima bli løftet som tema på vårsamlingen i Ungdommens Fylkesråd.

En rekke av kommunene i Østfold vil bruke kunnskapen fra denne prosessen til å utarbeide lokale klima- og energiplaner. Disse kommunene må selv forankre arbeidet i egen organisasjon, opprette egne styringsgrupper og arbeidsgrupper som tilpasser felles kunnskapsmateriale til sin plan, innhente mer kunnskap der det er nødvendig ut fra et lokalt perspektiv, og sikre lokale medvirkningsprosesser. Gjennom Klima Østfold-samarbeidet skal Østfold fylkeskommune og en rekke av kommunene i fylket samarbeide med partnere i Kroatia, Belgia, Spania og Latvia om et fellesprosjekt i EUs forskningsprogram Horisont 2020. Midlene fra dette prosjektet vil bli brukt til å styrke det felles planarbeidet i Østfold.

4.2 Framdrift og gyldighet

Det legges opp til høring av planprogrammet våren og sommeren 2018 med politisk behandling høsten 2018. Arbeidet med selve den regionale klima- og energiplanen starter opp i 2018. Det er et mål at klimaplanen legges ut på høring sommeren 2019 med endelig vedtak i september 2019.

Oppstart og utredningsfase	
10.2017 – 04.2018	Oppstart av rullering med avklaring av tema, rammer, organisering og medvirkning. Oppstart av kunnskapsinnhenting i samarbeid med Klima Østfold. Utarbeidelse av forslag til planprogram i dialog med kommunene og fylkesmannen
03.05.2018	Fylkesutvalget legger planprogrammet ut til offentlig ettersyn
03.05 – 05.07.2018	Høringsperiode
Hovedfase	
09.2018	Fylkesutvalget vedtar planprogrammet
09.2018 – 03.2019	Medvirkningsprosesser, utarbeidelse av tiltaksanalyse og annet kunnskapsgrunnlag i samarbeid med Klima Østfold.
09.2018 – 04.2019	Konkretisering av selve planen og handlingsprogrammet

Formell slutfase	
04.2019	Fylkesutvalget legger høringsutkast til plan og handlingsprogram ut til offentlig høring
04 – 08.2019	Høringsperiode
09.2019	Regional plan og handlingsprogram vedtas av fylkestinget

Regional plan for klima og energi iverksettes fra vedtaksdato. Akershus fylkeskommune har gjennomført en klimaplanprosess, og vil trolig vedta ny plan i løpet av 2018. Fylkestinget i Viken fylkeskommune skal vedta en ny planstrategi i løpet av 2020. Der vil det bli tatt stilling til videre planarbeid i den nye fylkeskommunen. Det er likevel viktig å merke seg at alle regionale planer vedtatt i de «gamle» fylkeskommunene, vil gjelde fram til de blir avløst av nye planer.

5. Alternativer og utredningsbehov

I planarbeidet vil det bli vurdert ulike tiltak som kan føre til reduksjon i utslipp av klimagasser, redusert energibruk og større andel fornybar energi. Det vil også bli vurdert ulike alternativer for prioriteringen av mål og strategier.

Fylkeskommunen og kommunene vil bruke Klima Østfold-samarbeidet for å effektivisere utarbeidningen av nødvendige analyser og andre typer kunnskapsinnhenting. Skulle det være behov for innhenting av kunnskap eller gjennomføring av verksteder eller andre medvirkningsprosesser som faller utenfor disse gruppene, eller Klima Østfold-samarbeidets område, vil fylkeskommunen gjennomføre disse på egenhånd.

Per dags dato er det identifisert følgende behov for utredninger:

- Evaluering av tidligere planer knyttet til klima og energi i Østfold.
- Framskrivning av klimagassutslipp fra og energibruk i kommunene og fylket.
- Hvilke delmål må kommunene, fylket og sektorer sette seg for å bidra til å oppnå Parisavtalens ambisjoner?
- Hvilke tiltak må gjennomføres i kommunene for å nå disse målene?
- Beregningsverktøy for utslipp fra transportsektor/transportanalyse for kommunene.
- Kartlegging av energibruk og potensiale for energiproduksjon og -distribusjon i Østfold, inkludert fjernvarme og alternativ bruk av spillvarme.

Det vil sannsynligvis bli behov for flere utredninger etter hvert som arbeidet skrider framover.

Dersom man ønsker ytterligere informasjon om klimaplaner enn det dette planprogrammet gir, anbefales Miljødirektoratets nettsted:

<http://www.miljokommune.no/Temaoversikt/Klima/Klima--og-energiplanlegging/>